

Aare nehri üzerindeki Mühleberg ve Beznau II nükleer santralleri, birbirlerinin çok yakınında bulunmaktadır. Her iki kuruluş ta, birçok işlemlerinde, aynı akarsudan yararlanmaktadır. Gerek ulusal düzeydeki işlemlerin geçirdiği aşamalar, gerekse AIHM'nin yargılama süreci ve son kararın gerekçeleri, Balmer - Schafroth ve Diğerleri / İsviçre davası ile büyük ölçüde örtüşmektedir. Nükleer santralin gerekirliğinin, ulusal hukuka veya Sözleşme'ye uygun olup olmadığı bir yana, AIHM bu olayda da, ulusal hukukta yakınmacılara yargı yolunun kapalı tutulmasını Sözleşme'ye aykırı görmemiştir.

NÜKLEER
SANTRALLAR

3. Halkı Riskler Konusunda Bilgilendirmeme

a. L.C.B./İngiltere

1957 ve 1958 yıllarında dört nükleer denemenin yapıldığı Christmas Adası'nda başvurucunun babası Kraliyet Hava Kuvvetleri'nde ikram personeli olarak çalışmıştı. Denemelerden sonra yürütülen temizlik işlemlerinde de görev almıştı. 1966 yılında doğan başvurucuya, 1970'li yıllarda lösemi tanısı konmuştur. Hastaneye yatış belgesinde, "*Hastalığa Neden Olabilecek Etkenlerin Özeti*" başlığı altında "*Babası radyasyon etkisinde kalmıştır*" tuncesi yazılmıştır. On yaşına kadar kemoterapi uygulanan başvuru, 1992 yılı Aralık ayında Britanya Nükleer Test Gazileri Derneği'nin hazırladığı bir raporu elde etti. Raporda, Christmas Adaları gazilerinin çocuklarında lösemi gibi çok sayıda kanser olayının görüldüğü belirtiliyordu. Bu sırada başvuru tıbbi denetim altında bulunmakta ve doğuracağı çocukların kalıtsal açıdan lösemi hastalığına yatkın olacağından kaygılanmaktaydı.

HALKI
RİSKLER
KONUSUNDA
BİLGİLENDİRME

Başvuru, iki nedene dayanarak sözleşmenin 2. maddesi bağlamında yaşama hakkının çiğnendiğini ileri sürmüştür. Nükleer denemelere katılmasının, ileride doğabilecek çocuklarının sağlığında yaratabileceği olumsuzluklar

konusunda anne ve babasının devletçe bilgilendirilmeme-
lerinden yakınıyordu. Başvurucu, çocukluğunda geçirdi-
ği lösemiye, babasının denetimsiz bir biçimde radyasyon
altında bırakılmasının nedeni olduğu görüşündeydi. Baş-
vurucu ayrıca babasının aldığı radyasyon düzeyinin ilk
yıllarda izlenmemiş olması nedeniyle de yaşama hakkının
ihlal edildiğinden yakınıyordu...⁹²

Mahkeme, olayın çözümü için kesin bulgular aramış-
tır. Öncelikle, yetkili organların elinde başvurunun babasının radyasyon etkisinde kaldığından kuşkulanasına neden olacak bir bilginin bulunması durumunda, söz konusu dönemde, başvurunun anne ve babasına öneride bulunup sağlığını izlemelerini istemesinin, uygun bir beklenti olup olmadığını inceleyecektir. Mahkeme, o dönemde başvurunun babasının radyasyon altında kalmasının, kızının yaşamını tehdit eden bir tehlike içerdiği görülseydi, Devlet'in başvuruyla ilgili tüm önlemleri kendiliğinden alması gerekeceği kanısındadır. Uzman bilirkişilerin raporlarını inceleyen Mahkeme, babanın radyasyon altında kalmasıyla, daha sonraki dönemde gerçekleşen döl lenmenin ürünü olan çocukta lösemi oluşması arasında nedensellik ilişkisi bulunduğu konusunda tam bir görüşe varamamıştır.

AİHM, 1993 yılında İngiliz Yüksek Mahkemesi'nde sonuçlanan "*Reay ve Hope-British Nuclear Fuels PLC*" davası kararını, kendi değerlendirmeleri açısından temel almıştır. Bu davada İngiliz Yüksek Mahkemesi, bilirkişilerin sunduğu çok sayıdaki kanıtı inceledikten sonra, neden sonuç ilişkisinin kesin olarak kanıtlanamadığı sonucuna varmıştı. Çok yakın bir zaman önce verilen bu kararı benimseyen Mahkeme, 1960'ların sonunda Birleşik Krallık organlarının, kanıtlanmamış bir bağlantıdan yola çıkarak, başvuru-

⁹² w.w.w.edb.adalet.gov.tr

cuyla ilgili önlem alabileceği ya da almak zorunda olduğu , görüşünün uygun olmayabileceğini belirtmiştir.

AİHM incelediği uyuşmazlıkta, bilirkişilerden ikisinin birbiriyle çelişen raporlar verdiklerini gözlemlemiştir. Komisyon'un da vurguladığı gibi, başvurusunun sağlığının ana rahminde iken ve doğumdan hemen sonra izlenmesinin, hastalığının şiddetini azaltacak erken tanı ve tedavi olanağını sağlayacağı konusunda kesin bir bilgi de yoktu. Babasının Christmas Adası'nda görev yapması nedeniyle kızının yaşamını tehdit eden bir hastalığa yakalanma olasılığını düşündüren nedenler bulunsaydı, edinilen bilginin başvurucuya yardımcı olacağı kanısında olsunlar ya da olmasınlar, kamu organlarının bunu anne ve babasına bildirmekle sorumlu oldukları ileri sürülebilirdi. Ancak yukarıda değinilen bulguların ışığında Mahkeme böyle bir yargıya varmamıştır.⁹³

Sonuçta Mahkeme, sözü edilen yıllarda devletin elinde başvurusunun babasının tehlikeli düzeylerde radyasyon etkisinde kaldığı ve bunun doğacak çocuğun sağlığı açısından sakınca oluşturacağı yolunda yeterli bilgilerin bulunmadığı kanısına varmıştır. Mahkeme'ye göre devletin elinde bu tür bilgiler olsaydı, kendiliğinden başvurusunun anne ve babasını uyarır ve gereken önlemleri alırdı. Bu nedenlerle 2. maddenin ihlal edilmediğine karar verilmiştir..

Başvurucu, süreklilik taşıyan ölüm tehlikesi altında yaşaması nedeniyle duyduğu acıya ve yaşama hakkı konusunda ileri sürdüğü gerekçelere dayanarak, kendisine yönelik uygulamaların Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamında kötü davranışlar olduğunu ileri sürmüştü. Mahkeme bu savları da benimsememiş, 3. maddenin ihlal edilmediğini kararlaştırmıştır. Lösemi tanısından önce devletin aileye öneride bulunmamasının ve başvurusunun sağlığını izle-

⁹³ Dutertre, 38.

memesinin sözleşmenin 8. maddesindeki özel ve aile yaşamına saygı hakkına aykırı düştüğü savlarını da, 2. maddede açıkladığı gerekçelerle reddetmiştir.

(L.C.B./ İngiltere, 1998)

Görülüyor ki Mahkeme, İngiliz yönetsel organlarına aşırı güven duymakta ve onların yanlış bir işlem yapmayacağı görüşüyle başvuruyu reddetmektedir. Özellikle radyasyon altında kalmak gibi devletlerin incelemeye pek istekli olmadıkları bir konuda Mahkeme'nin ayrıntılı araştırmaya gerek görmemesi, yaşama hakkı bağlamında tartışılması gereken pek çok konuyu yanıtsız bırakmıştır.

b. Mc Ginley ve Egan / İngiltere

Aynı süreçten kaynaklanan ve etkilendikleri radyasyon düzeyiyle ilgili bilgileri edinememekten yakınan Christmas Adaları gazilerinden Kenneth McGinley ve Edward Egan'ın başvuruları da AIHM'ne taşınmıştı. 1958 yılında yapılan nükleer denemeler sırasında adada görevli olan askerler, radyasyon altında kaldıkları gerekçesiyle açtıkları tazminat davalarında, varlığını ileri sürdükleri radyasyon bilgilerini içeren belgelerin kendilerine verilmediğinden yakınmışlardı. Hükümet ise, ellerinde bu tür belgelerin bulunmadığını savunmuştu. Mahkeme, Devlet'in elinde varolan kanıtları sunmadığı savının başvuranlarca kanıtlanamaması nedeniyle, Sözleşme'nin 6/1-iv. maddesine dayandırılan kanıtlara ulaşma hakkı bağlamında adil yargılanma hakkının ihlal edildiği yolundaki savları yerinde bulmamıştır.

Başvurucuların, devletin elindeki radyasyon bilgilerine ulaşma olanağını engelleyen yönetsel kuralların özel yaşama saygı hakkını çiğnediği yolundaki savları da inan-

dırıcı görülmemiş ve sözleşmenin 8. maddesinin ihlal edilmediğine karar verilmiştir.

(Mc Ginley ve Egan / İngiltere, 1998)

HALKI
RİSKLER
KONUSUNDA
BİLGİLENDİRME

Mahkeme, yaşama hakkına aykırı uygulamaları aydınlatmak konusunda kendisinden beklenen araştırmaları tam olarak yerine getirmediği görüşüyle birçok olayda devletleri objektif sorumluluk yönünden kusurlu bulabilmektedir. Bu olayda ise, başvuru sahiplerinin özel yaşama saygı hakkı konusunda kendilerine etkili bir hukuk yoluna başvuru hakkının tanınmadığına ilişkin savlarının da, Sözleşme'nin 13. ve 8. maddeleri kapsamında incelenmesinin gerekli olmadığına karar verilmiştir. Böylece radyasyondan etkilenen başvuru sahiplerinin yakınmaları, devlet örgütlerinin görevlerini yaparlarken gereken belgeleri düzenlememeleri ya da bunları özellikle gizlemeleri sonucunda belirsizlik içinde kalmıştır. Başvuru sahipleri, gerek kendi ülkelerinde, gerekse uluslararası yargı sürecinde sorunlarına çözüm getirecek yetkili bir organa ulaşamamışlardır.